

ξέως του, οὕτω δὲ ἡ ποινὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ κατὰ τοῦ αὐτουργοῦ ὡς τιμωρία, καὶ ὡς παραδειγματισμὸς καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀλόγων ζώων ἐλλείπει ἡ συνείδησις τῆς πράξεως καὶ ἡ ποινὴ ἀποβαίνει ἄσκοπος καὶ περιττή. Ἀλλ' ὅμως ἡ κλίσις πρὸς τὰς τοιοῦτου εἶδους δίκας ἦτο τοσοῦτον ἐρριζωμένη, ὥστε αἱ εὐλόγοι αὐταὶ παρατηρήσεις τοῦ εἰρημένου Νομοδιδασκάλου οὐδὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ἀποτέλεσμα καὶ αἱ τοιαῦται δίκαι ἐξηκολούθουν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην, περὶ ἧς λαλοῦμεν, οἱ ὑποστηρικταὶ τῶν δικῶν τούτων ἐστηρίζοντο καὶ ἐπὶ τῆς αὐθεντίας ἱερῶν γραφῶν¹, ἄλλως τε δὲ ἐθεώρουν ὅτι ἡ τιμωρία τοῦ ἐνόχου ζώου ἐνέπνεε πάντοτε ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἔγκλημα, καὶ ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καταδικαζομένου ζώου ἀρκούντως ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἐπικρατοῦσαι τότε ἰδέαι κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην. Λέγομεν κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην, διότι εὐτυχῶς ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει ἐνωρὶς ἐπεκράτησε τὸ ἀξίωμα ὅτι τότε μόνον δύναται νὰ φέρῃ τις εὐθύνην καὶ νὰ ὑποστῇ ποινὴν, ὅταν ὁ τὸ ἄδικον πράττων ἔχει συνείδησιν τῆς πράξεώς του καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, ὅταν τουτέστι φέρῃ τὴν αἰτίαν τῆς πράξεως ὡς λογικὸν ὄν, ἄλλως ἡ πράξις θεωρεῖται προερχομένη ἐκ φυσικῶν μόνον δυνάμεων, ὅπως ἡ ὑπὸ τῆς θυέλλης ἢ τῆς χαλάζης προξενουμένη, δι' ἣν ὁ πράττων δὲν εὐθύνεται. Ἐν τῇ ἐσπερίᾳ, μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἤρξαντο νὰ ἐλλείπωσι κατὰ τὴν ἱστορίαν παραδείγματα τοιοῦτων δικῶν, ἔκτοτε δὲ ἤρξαντο νὰ καταδικάζωσιν εἰς ἀποζημιώσεις τὸν κύριον τοῦ ζώου τοῦ προξενήσαντος τὴν βλάβην.

Σ. Κ. Μπαλάνος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΚΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΦΕΛΛΟΥ

Ἡ Ἀντιφέλλος κατὰ τὰ παράλια τῆς Λυκίας, ἀπέναντι τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως τῆς νήσου Μεγίστης (Καστελλορίζου) κειμένη, ἦτο καὶ εἶνε ἔτι καὶ νῦν ἐπίνειον καὶ ἐμπορικὸς λιμὴν πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων Λυκιακῶν μεσογείων πόλεων, ἰδίως δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς μεγάλης ἀλλ' ἤδη κατηρειπωμένης πόλεως Φελλαῦ, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Ἀντιφέλλος.

Πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀντιφέλλου ἐκτείνεται μικρὰ πεδιάς, ἔχουσα πρὸς Β. τὸν Κράγον καὶ πρὸς Ν. μακρὸν λόφον, ὅστις, εἰς στενὸν πρὸς δυσμὰς καὶ μακρὸν ἀκρωτήριο ἀπελήγων, σχηματίζει λιμένα, Βαθὺν ἐκ τοῦ σχήμα-

¹ Ἐάν δὲ κεράτισι ταῦρος ἄνδρα ἢ γυναῖκα καὶ ἀποθάνῃ, λίθοις λιθοβοληθήσεται ὁ ταῦρος, καὶ οὐ βρωθήσεται τὰ κρέα αὐτοῦ, ὁ δὲ κύριος τοῦ ταύρου ἀθῶος ἔσται. Παλαιὰς διαθήκης. Ἐξοδος κεφ. XXI Ψαλ. 28.

τος καλούμενον. Ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ τοῦ λιμένος τούτου σώζονται εὐάριθμά τινα οἰκοδομήματα ἐπὶ μονολίθων βράχων λελαξευμένα καὶ ὑπὸ τῶν θαλασσιῶν ὑδάτων διαβρεχόμενα. Πολλὰ τούτοις ὅμοια ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ νήσῳ Δαλιχίστῃ (νῦν νῆσος τοῦ Κακάθου), ἐν Ἀπέρλαις (Κάκαθα) καὶ Κυανέαις ταῖς παραθαλασσίαις. Δύναται δὲ τις μετὰ τινος πιθανότητος νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἦσαν νεώσοικοι.

Ἡ ἀπὸ Βαθέος εἰς Ἀντιφέλλον ἄγουσα εἶνε βραχυτάτη καὶ κατάφυτος μυρσινῶν καὶ ἄλλων θάμνων, ἀνὰ πᾶν δὲ βῆμα προσκόπτει τις ἐπὶ συντριμμάτων ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐρειπίων παλαιᾶς δόξης. Μέγα μέρος τῆς νοτίου κλιτύος τοῦ Κράγου, ἀνωθεν καὶ οὐ μακρὰν τῆς Ἀντιφέλλου, φαίνεται διάτρητον ἐκ τάφων καὶ ἄλλων ἀρχαίων μνημείων, ἐπ' αὐτῶν τῶν βράχων τοῦ ὄρους λελαξευμένων· τινὲς δὲ τῶν βράχων τούτων εἰσὶ τοσοῦτον ἀπότομοι καὶ ἀπρόσιτοι, ὥστε ἐκπλήσσουσι τὸν θεατὴν μὴ δυνάμενον νὰ ἐννοήσῃ ποῦ στηριζόμενοι οἱ ἐργάται κατεσκεύαζον τὰς βαρυπόνους ταύτας οἰκοδομάς.

Οἱ ἐν Ἀντιφέλλῳ τάφοι, ὡς καὶ πάντες οἱ ἐν ἄλλαις τῆς Λυκίας πόλεσι (Πατάρσις, Μύροις), παρουσιάζουσι μὲν ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτήρα καὶ διάφορον τοῦ Ἑλληνικοῦ, οὐδεμίαν δ' ὁμῶς ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐπὶ τούτων τὰ μέγιστα ἐπέδρασεν ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη. Τῶν τάφων τούτων διακρίνονται δύο διάφορα εἶδη.

Πρῶτον καὶ συνηθέστερον εἶδος ἀποτελοῦσιν οἱ τάφοι, οἵτινες, λελατομημένοι ἐπὶ μονολίθων βράχων, ἐν σχήματι δωματίων, μετὰ προσόψεως ἐν εἵδει προεξέχοντος ἀναγλύφου, παριστῶσιν ἐντελῆ ἀπομίμῃσιν ξυλίνου οἰκοδομήματος. Ἡ ὀροφή φαίνεται στηριζομένη ἐπὶ στρογγύλων δοκῶν καὶ διὰ τῶν παραστάδων καὶ διαδοκίδων ὁ τάφος διαιρεῖται εἰς χωρίσματα, τῶν ὁποίων αἱ ἐσωτερικαὶ πλευραὶ ἐν τισι τούτων κοσμοῦνται διὰ καλλιτεχνικῶν ἀναγλύφων.

Τὸ ἕτερον εἶδος ἀποτελοῦσιν οἱ τάφοι, οἵτινες, κεκομμένοι ἀπὸ τοῦ ὄγκου τοῦ βράχου, ἐγείρονται ἐπὶ κυβικῆς βάσεως, ὡς μεμονωμένα σαρκοφάγοι ἔχουσαι, ὡς καὶ οἱ τάφοι τοῦ πρώτου εἴδους, ὅλα τὰ σημεῖα πιστῆς ἀπομίμῃσεως ξυλίνου οἰκοδομήματος. Ἡ στέγη τῶν τάφων τούτων εἶνε ὀξεῖα, αἱ δὲ κλιτύες αὐτῆς τοσοῦτον κυρταί, ὥστε αἱ δύο αὐτῶν κορυφαὶ σχηματίζουν ὀξεία καὶ θολωτὰ τόξα. Τὸν χαρακτήρα τοῦτον περρατῆρεϊ τις οὐ μόνον ἐν ταῖς ἀρχαίαις Λυκιακαῖς σαρκοφάγοις, ἀλλὰ καὶ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἐν Ἀντιφέλλῳ Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν τάφων οἱ μᾶλλον διατετηρημένοι καὶ ἄξιοι μνείας εἰσὶν οἱ ἐξῆς. Ὀλίγα βήματα ἀνωθεν τοῦ μυχοῦ τοῦ Βαθέος κεῖται ἀρχαιότατος Λυκιακὸς τάφος, φέρων διττὴν δι' Ἑλληνικῶν καὶ Λυκιακῶν χαρακτήρων ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ δυστυχῶς βέβηλοι χεῖρες κατασυνέτριψαν αὐτόν.

Παρὰ τὴν βόρειον κλιτὸν τῆς παλαιᾶς ἀκροπόλεως κεῖται λίαν ἀξιοση-

μείωτος μεγαλοπρεπῆς μονόλιθος τάφος, λελατομημένος τετραγωνικῶς ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου βράχου καὶ κεχωρισμένος αὐτοῦ διὰ μικροῦ λαξευτοῦ ἐμβαδοῦ. Ἐξωθεν κοσμεῖται διὰ τριγλύφων, ἑνδον δὲ περιέχει τρεῖς κλίνας ἐπ' ἱσῆς κεκοσμημένας καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν παρὰ τὴν ὀροφὴν φαίνεται καθαρῶς σειρὰ ἀλληλοκρατουμένων χορευτῶν. Τὸ καλλιτεχνικώτατον τοῦτο μνημεῖον κινδυνεύει δυστυχῶς νὰ καταστραφῇ, διότι ἀπὸ παλῶν ἤδη ἑτῶν χρησιμεύει ἐν καιρῷ χειμῶνος ὡς καταφύγιον τῶν ποιμένων, οἵτινες ἀνάπτοντες ἐντὸς αὐτοῦ πυρὰς κατεκάπνισαν καὶ κατεμαύρισαν αὐτό.

Εἰς τὸ ὑψηλότετον μέρος τῶν νεκρικῶν οἰκοδομῶν ὑπάρχει μικρὸς καλλιτεχνικώτατος τάφος ἐπὶ τοῦ βράχου λελατομημένος καὶ κεκοσμημένος δι' ἐπιστυλίου καὶ παραστάδων Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Τὰ ἐναέτια αὐτοῦ ἀνάγλυφα παριστῶσιν ἄνδρα κείμενον ἐπὶ κλίνης καὶ στηριζόμενον μὲν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, τείνοντα δὲ τὴν δεξιὰν ἄδρανῶς ἐπὶ τοῦ μηροῦ. Πρὸ αὐτοῦ ἴστανται τέσσαρες ἄνδρες, ὀπισθεν δὲ τρεῖς, ὧν οἱ δύο πλησιαιτέροι καθήμενοι ἐπὶ ἐδωλίων, ὁ δὲ τελευταῖος ὄρθιος. Εἶνε δὲ ὁ καλλιτεχνικώτατος οὗτος τάφος ἀγράμματος.

Ἄλλη μεγάλη ἀρχαιοτάτη καὶ πολυτελὴς Ἑλληνικὴ σαρκοφάγος, φέρουσα μακρὰν διὰ λυκτικῶν χαρακτήρων ἐπιγραφὴν, ὑψοῦται ὡς γίγας πρὸς τὸ ΒΑ. μέρος τῆς πόλεως. Τὸ στέγασμα αὐτῆς κοσμεῖται διὰ πρότομων λεόντων καὶ ἐπὶ τῶν ὀξέων τόξων διακρίνονται ἀνάγλυφα ἐφθαρμένα ἤδη ὑπὸ τοῦ χρόνου.

Ἀξίος μνησθῆναι πρὸς τοῦτοις εἶνε καὶ ὁ καλῶς μέχρι τοῦδε διατετηρημένος τάφος τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου Πτολεμαίου, σαρκοφάγος φέρουσα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν ἐν μικρῷ πλαισίῳ ἐπιγραφὴν δι' Ἑλληνικῶν χαρακτήρων (C. I. G. ἀριθ. 4299), ἐφ' ἑκάστης δὲ τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ μὲν καλύμματος τὰ λεγόμενα πάγκαρπα, τοῦ δὲ τάφου στέφανον δεδεμένον κάτωθεν διὰ ταινίας· τέλος ὁ τάφος τῆς Κλαυδίας Ῥηγηλίας ἐπὶ βράχου λελατομημένος καὶ παρέχων πιστὴν εἰκόνα ἀπομιμήσεως ξυλίνου οἰκοδομήματος· φέρει δὲ ἐκτὸς ἀρχαιοτάτης Λυκικῆς ἐπιγραφῆς καὶ Ῥωμαϊκὴν.

Ἐκτὸς τῶν τάφων τούτων σώζονται ἔτι ἐν Ἀντιφέλλῳ λείψανα καὶ εἰρεπία μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, καὶ ἐπὶ τῆς νοτίου κλιτύος λοφίσκου, κειμένου πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως, διακρίνονται τὰ εἰρεπία τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως καὶ μικρὸν καλλιτεχνικὸν θέατρον, ἔχον εἴκοσι καὶ ἑξ σειρὰς βαθμιδῶν μεθ' ἑνὸς διαζώματος καὶ βλέπον πρὸς τὴν παραλίαν, τῆς ὁποίας μόλις ἀπέχει περὶ τὰ τετρακόσια βήματα. Τοῦ προσκηνίου οὐδὲν ἔχνας ὑπολείπεται, εἶνε δὲ λυπηρὸν διότι καὶ αἱ βαθμιδᾶς καταστρέφονται, ὅπως καὶ πλεῖστοι ἄλλοι κάλλιστοι τάφοι ὑπὸ ἐργατῶν βαναύσων καὶ ἀπειροκάλων πρὸς ἐξαγωγὴν λίθων. Ἀλλ' ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὅτι οἱ κατὰ πάντα τὰ ἄλλα ἀγαθοὶ Ἀντιφελλῖται, μετὰ τὰς φιλικὰς καὶ πατριωτικὰς προτροπὰς ἡμῶν,

θέλουσιν ἐμποδίζει τοῦ λοιποῦ πᾶσαν τῶν προγονικῶν μνημείων βλάβην καὶ καταστροφὴν.

Ἡ Ἀντιφέλλος περιεβάλλετο διὰ τείχους καθήκοντος μέχρι τῆς θαλάσσης· εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἄκρον τοῦ τείχους τούτου, οὔτινος ὑπολείπονται ἔτι ἐρείπια, ὑπάρχει ὑπόγειος δόμος ἐπὶ στύλων λιθίνων σπονδυλωτῶν καὶ μὴ τοιούτων ἐστηριγμένος· τούτῳ ὅμοιος καὶ δι' ἐνὸς στύλου ὑποβασταζόμενος ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ κτήματι ὁμογενοῦς τινος. Οἱ κάθυγροι οὔτοι καὶ ἐτοιμόρροποι δόμοι φαίνεται ὅτι ἦσαν δεξαμεναὶ ὕδατος, οὔτινος στερεῖται ἡ Ἀντιφέλλος.

Αἱ ἐν Ἀντιφέλλῳ πολυάριθμοι ἐπὶ τῶν βράχων λελατομημέναι ἀποθήκαι, τὸ θέατρον, τὰ ἐρείπια μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν καὶ ἡ ἐπὶ πλείστων τάφων πολυτέλεια μαρτυροῦσι τὸ μέγα ἐμπόριον, τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς τε πόλεως ταύτης καὶ τῆς ἐν τῷ ὄρει κειμένης Φελλοῦ.

Ὁ Πλίνιος (V. 28, 100, ed. J. Sillig) ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἀντιφέλλος ἐκαλεῖτο Ἀβησσός (Habessus). Ἡ δ' ὀνομασία αὕτη διατηρεῖται ἔτι ἀνὰ τὰ στόματα τῶν ἐγγχωρίων Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, οἵτινες καλοῦσιν Ἀβασσάρι μικρὸν καὶ πτωχὸν τουρκικὸν πολίχνιον πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀντιφέλλου κείμενον.

Πρὸς ἀνατολὰς ἐπ' ἴσης τῆς Ἀντιφέλλου καὶ παρ' αὐτὴν ὑπάρχει μέγας εὖορμος καὶ ἀπήνεμος λιμὴν, παρὰ μὲν τῶν Ὀθωμανῶν καλούμενος Παϊντούρ, παρὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων Σέβεδος. Ἐκτὸς δὲ τινων ἀπροσίτων ἐπὶ τῶν βράχων λελατομημένων τάφων οὐδὲν ἄλλο ἄξιον μνείας παρέχει. Ὀλίγα βήματα ἄνωθεν τῆς παραλίας ὑπάρχει βαθὺ καὶ κάθυγρον ἄντρον ἢ μᾶλλον χάνδαξ εἰς τοῦ ὁποίου τὰ βάθη κεῖται κατηρειπωμένος χριστιανικὸς ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Σεβέδου. Πολλὰ χρώματα κακοτέχνων εἰκόνων διατηροῦνται ἔτι καὶ νῦν. Τὴν λέξιν Σέβεδος ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζάντιος.

Ἡ νέα πόλις τῆς Ἀντιφέλλου ἀριθμεῖ περὶ τὰς πεντήκοντα Ἑλληνικὰς οἰκογενείας Καστελλοριζίων, καταγινομένων εἰς τὸ ἐμπόριον σίτου, ξυλείας κλπ.

Καταπαύοντες τὴν βραχεῖαν ταύτην τῆς Ἀντιφέλλου περιγραφὴν, παρακαλοῦμεν τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ὅπως ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ μὴ ἐπιτρέπωσι τὴν βλάβην αὐτῶν, διότι τὰ ἀρχαῖα ταῦτα μνημεῖα περιποιῶσι μὲν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν τῇ πόλει αὐτῶν, προσμαρτυροῦσι δὲ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὴν εὐκλειαν τῶν ὀθωνάτων ἡμῶν προγόνων. Εἶνε ἀληθῶς ἱεροσυλία ἡμεῖς οἱ ἐπὶ τοιούτοις προγόνοις καυχώμενοι καὶ μέγα φρονούντες, εἶνε, λέγομεν, ἱεροσυλία τὸ νὰ βλέπωμεν ἀπαθῶς τὴν καταστροφὴν τῶν ἀριστουργημάτων αὐτῶν.

Ἐν Μεγίστῃ (Καστελλοριζίῳ), Ἀπριλίου ἀρχομένου 1891.

Ἀχιλ. Σ. Διαμαντάρης